

'Als we willen dat kinderen ook begrijpen wat ze leren, kunnen we niet zonder het begrip betrokkenheid.'

Welbevinden

Als kinderen en ouders...

- zich op hun gemak voelen;
- spontaan reageren;
- toegankelijk zijn en open staan voor de wereld;
- innerlijke rust en ontspanning uitstralen;
- vitaliteit en zelfvertrouwen laten zien;
- in contact staan met hun gevoelens en emoties;
- van het leven genieten;

...weten we dat hun mentale gezondheid verzekerd is.

Betrokkenheid

Als kinderen en ouders...

- geconcentreerd zijn;
- geïnteresseerd, gemotiveerd en gefascineerd zijn;
- mentaal actief zijn;
- betekenis en sensaties intensief beleven;
- genieten van de voldoening van hun onderzoeksdrang;
- de grenzen van hun kunnen opzoeken;

...weten we dat er deep level learning plaatsvindt.

Deep Level Learning

Meer competente kinderen

Kinderen die zich veilig, zelfverzekerd en op hun gemak voelen zijn meer ontvankelijk voor *deep level learning*. Aandacht voor het emotionele welbevinden en de betrokkenheid van kinderen bevordert de ontwikkeling van hun competenties.

DOOR: FERRE LAEVERS EN BART DECLERCQ -

Waarom leren jonge kinderen in opvang- en leersituaties? Ouders of curriculumontwikkelaars beantwoorden deze vraag vaak met verwachtingen ten aanzien van de educatieve context en het handelen van de pedagogisch medewerker. Vanuit het standpunt van beleid en overheid is er een link met de verwachte uitkomsten van het leerproces. Daartussenin staat de kindbegeleider die met kinderen leeft en werkt. Hoe kan deze de context, dat wat hij of zij doet met de kinderen, verbinden met de leeruitkomst?

Om de kwaliteit van de educatieve setting in te schatten moet als eerste worden gekeken naar de mate van emotioneel welbevinden en betrokkenheid. Dit helpt bij het beoordelen of wat we doen effect heeft.

Om erachter te komen hoe het in een bepaalde setting met een kind gaat moeten we eerst onderzoeken in welke mate het kind zich op z'n gemak voelt, spontaan reageert, vitaliteit uitstraalt en zelfvertrouwen laat zien. Dit alles geeft blijk van emotioneel welbevinden en de vervulling van basisbehoeften.

Het tweede criterium – betrokkenheid – is gelinkt aan het ontwikkelingsproces. Hierbij wordt van de ouder verlangd een uitdagende omgeving te creëren met het liefst geconcentreerde, intrinsiek gemotiveerde activiteiten. Voorzieningen voor jonge kinderen moeten op beide aspecten letten: alleen aandacht schenken aan emotioneel welbevinden en een positieve sfeer is niet genoeg. Het stimuleren van betrokkenheid heeft enkel effect als kinderen zich thuis voelen, vrij van emotionele beperkingen.

Betrokkenheid

Als we willen dat kinderen ook begrijpen wat ze leren, kunnen we niet zonder het begrip betrokkenheid. Betrokkenheid heeft niets te maken met specifiek gedrag of een bepaald ontwikkelingsniveau. Een baby in een wiegje dat met geluidjes zijn stem ontdekt of een volwassene die een definitie probeert te formuleren tonen beiden betrokkenheid.

Een dominante factor in betrokkenheid is concentratie: betrokkenheid komt voor in de zone van nabije ontwikkeling (Vygotski) en gaat samen met sterke motivatie, fascinatie en volledig opgaan in het onderwerp. Verdere analyse laat een duidelijk gevoel van voldoening en een fysieke stroom van positieve energie zien. Niet iedereen zou een verband

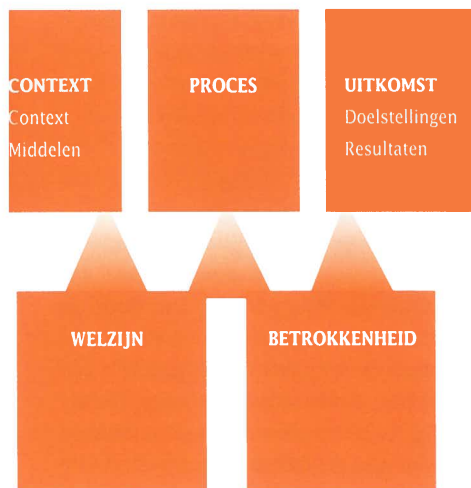
met betrokkenheid leggen. Het is niet de opwinding die een circusartiest bij kinderen makkelijk kan opwekken. Het belangrijkste is dat de voldoening uit één bron komt: onderzoeksdrang, de behoefte om de wereld beter te begrijpen, de intrinsieke interesse in hoe dingen en mensen zijn. Geen enkele andere voorwaarde is zo bevorderlijk bij het vergroten van de competenties van jonge kinderen. Als we deep level learning verlangen dan kunnen we niet zonder betrokkenheid.

Deep level learning

Het concept *deep level learning* geeft blijk van het belang dat men hecht aan een kritische benadering van educatieve evaluatie. Het proces van ontwikkeling is niet slechts een aanvulling op bestaande kennis. Integendeel: elke handeling hangt af van een onderliggende structuur van fundamentele schema's. Deze schema's werken als programma's die het proces van inkomende stimuli reguleren en een werkelijkheid construeren. Op deze manier interpreteren we nieuwe situaties en kunnen we competent handelen – of niet. Ze bepalen welke en hoeveel dimensies van de realiteit door onze perceptie en cognitie worden opgepikt. De basis voor deze schema's is het nieuwe model van competenties, waarbij de output in ontwikkelingsdomeinen zijn gebaseerd op een holistisch niet-prestatiegericht raamwerk.

Professionele voldoening

Veel kindbegeleiders vinden welbevinden en betrokkenheid twee belangrijke aspecten die stimulerend zijn voor de kwaliteit van hun werk. De concepten passen bij de opvangorganisaties en geven een wetenschappelijk onderbouwde bevestiging: als we kinderen in de 'flow state' (het volledig opgaan in een bezigheid) kunnen krijgen, dan verhogen hun competenties zich automatisch in de ontwikkelingsgebieden waarin de activiteiten plaats

Implicaties voor de praktijk

De volgende actiepunten zijn stimulerend gebleken voor meer welbevinden en betrokkenheid van kinderen: ze bieden een raamwerk, zonder het initiatief van de kindbegeleiders weg te nemen. Het nemen van beslissingen is immers een continu proces waarbij telkens opnieuw moet worden bepaald welk effect de ingreep van de beroepskracht heeft op het kind.

1. Deel de ruimte opnieuw in in aantrekkelijke speelplekken.
2. Check de materialen van de speelplekken en vervang onaantrekkelijke door meer uitnodigende materialen.
3. Introduceer nieuwe en onconventionele materialen en activiteiten.
4. Observeer de kinderen en ontdek hun interesses en probeer activiteiten te vinden die hierbij passen.
5. Ondersteun de activiteiten waar kinderen mee bezig zijn door stimulerende impulsen en betekenisvolle onderbrekingen.
6. Geef meer ruimte voor vrij initiatief en ondersteun ze met geluiden en bevestiging.
7. Kijk eens goed naar de relatie met elk kind en de relaties tussen de kinderen en probeer deze te verbeteren.
8. Introduceer activiteiten die kinderen helpen bij de wereld van gedrag, gevoel en waarden.
9. Signaleer kinderen met emotionele problemen en probeer een blijvende oplossing te zoeken.
10. Signaleer kinderen met ontwikkelingsproblemen en probeer ervoor te zorgen dat het kind uitgedaagd wordt om betrokken te zijn bij activiteiten in zijn/haar probleemgebied.

Vervolg van blz. 15

vinden. In tegenstelling tot het effect geeft ook het proces inzicht in de kwaliteit van de interventies. Het vertelt ons iets over de potentiële impact. Het echte resultaat is echter pas na een langere periode waar te nemen. Bovendien wordt er veel positieve energie en synergie opgeroepen door welbevinden en betrokkenheid als sleutelindicatoren op de voorgrond te plaatsen: de enthousiaste reacties van kinderen werken erg bemoedigend en geven pedagogisch medewerkers voldoening op persoonlijk en professioneel gebied.

Het effect op beleid

Ook op grotere schaal kan effect worden gemeten. Door welbevinden en betrokkenheid te meten door middel van voor- en naonderzoek is het mogelijk om de centrale vraag te beantwoorden: leidt wat we doen, bijvoorbeeld de implementatie van een trainingsprogramma, tot het verwachte resultaat? Onderzoek hier naar uit België en Groot-Brittannië laat een

Hoe we welbevinden en betrokkenheid meten

Zowel voor welbevinden als betrokkenheid is er een 5-punts schaal - de Leuven Schaal - ontworpen. De schaal bestaat uit een aantal toepassingen voor (zelf)evaluatie, monitoring van kinderen en wetenschappelijk onderzoek.

Om toezicht te houden op de vordering van de kinderen wordt er een procesgericht systeem gebruikt dat kinderen volgt. Op basis van observaties gedurende een aantal weken houden pedagogisch medewerkers scores bij voor zowel welbevinden als betrokkenheid, door middel van een *screeningprocedure*. Deze *screening* is het beginpunt voor verdere analyse van kinderen die laag scoren op welbevinden of betrokkenheid, om erachter te komen waarom ze zich niet helemaal op hun gemak voelen of niet deelnemen aan activiteiten. Deze analyse vormt de basis voor interventies die gericht zijn op het individuele kind of op de algemene context, en/of de benadering van de beroepskracht.

duidelijke verbetering zien van welbevinden en betrokkenheid in de loop van een schooljaar. Deze toename wordt gelinkt aan verbeteringen in de leeromgeving, zoals de materialen en activiteiten die worden aangeboden, de organisatie, de volwassen stijl, het vrijheidsniveau van de kinderen en de sfeer.

Tot slot

Door welbevinden en betrokkenheid als referentiepunt te nemen bij de begeleiding van professionals is het mogelijk om het niveau waarop en de setting waarin de beroepskracht werkt, met alle tekortkomingen in de actuele situatie, te waarderen. Het gaat om de ontwikkeling van toenemende competenties. Dit is het uiteindelijke effect: welbevinden en betrokkenheid halen de positieve energie in mensen naar boven en creëren een positieve spiraal die deep level learning mogelijk maakt. Enkel op deze manier kunnen we voorschoolse settings effectiever

en sterk genoeg maken om de uitdaging van opvoeden aan te gaan.

Ferre Laevers is directeur van het Research Centre for Experiential Education en Bart Declercq is onderzoeker aan de Katholieke Universiteit van Leuven.

• E: bart.declercq@ped.kuleuven.be

Verder lezen

Laevers, F., Depondt, L., Kog, M. and Vandebussche, E. (1997). *A process-oriented child monitoring system for young children*. Centre for Experiential Education: Leuven.

Laevers, F., De Bruyckere, G., Declercq, B. et al. (2005). *SICS: Well-being and Involvement in Care Settings. A Process-oriented Self-evaluation Instrument*. Kind & Gezin: Brussels.

Laevers, F. (2007). *PALE. A guide for a Process-oriented Analysis of Learning Environments*. Research Centre for Experiential Education: Leuven.